

AGERIKO BILKURA

Senperen, 2007ko abenduaren 20an.

Abenduaren 20an, arratsaldeko 17:00etan, Senpereko Udalarekin batera, Euskaltzaindiak ageriko bilkura egin du Senpereko Elkartetxean, Gratien Adema «Zaldubi»ren heriotzaren mendeurrenean.

Bilkura hasi baino lehen, herriko elizaren ondoan, Zaldubiren omenezko bronzeko irudia agerian jarri da, Euskaltzaleen Biltzarrak antolatu duen ekitaldian.

Ageriko bilkuran bildu dira:

- Andres Urrutia, euskaltzainburua; Beñat Oihartzabal, buruordea; Xabier Kintana, idazkaria; Jose Luis Lizundia, diruzaina; Henrike Knörr, *Iker* sailburua, Andres Iñigo, *Jagon* sailburua; Jean Haritschelhar, euskaltzainburu ohia; Sagrario Aleman, Adolfo Arejita, Aurelia Arkotxa, Pierre Charriton, Jean-Louis Davant, Joseba Lakarra, Emile Larre, Txomin Peillen eta Ana Toledo euskaltzain osoak. Ezinetorria adierazi du Mikel Zalbidek eta Joan Mari Torreldaik.
- Piarres Andiazabal, Koldo Artola, Joseph Camino eta Jean Baptiste Dirassar ohorezko euskaltzainak.
- Dorleta Alberdi, Gexan Alfaro, Kepa Altonaga, Xabier Altzibar, Mikel Atxaga, Xipri Arbelbide, Erramun Baxok, Luzien Etchezarreta, Pruden Gartzia, Mixel Itzaina, Peio Jorajuria, Daniel Landart, Manex Pagola, Patri Urkizu eta Juan Jose Zearreta euskaltzain urgazleak. Ezinetorria adierazi dute Ricardo Gomez eta Pello Telleriak.
- Amaia Okariz Euskaltzaindiko Prentsa arduraduna eta eta Annie Etxeberri Baionako ordezkartzako langilea.

Christine Bessonart Senpereko auzapezak ongietorria eman die euskaltzainei eta bertaratu diren herritarrei eta, ondoren, Andres Urrutia euskaltzainburuak agur-hitzak esan ditu.

Mikel Zalbide: «Euskalgintza XIX. mendearen bigarren erdian: Zaldubi eta bere garaia»

Mikel Zalbide gaixo egonik ezin etorri izanenez, Ana Toledok irakurri du haren txostena. Euskalgintza esaten denean zer ulertzen den argituz hasi da egilea eta, atal hauetan banatu du hitzaldia: Adema-Zaldubi eta bere gizate-giroa (transformazio demografiko, politiko eta sozio-kultural handikoa); Zaldubiren garaiko euskalgintzaren zenbait ezaugarri (euskaldun jendea iratzartzea, hizkuntzaren corpus-plangintza, hizkuntzaren

status-plangintza, eskolako euskara frantseserako pasabide, euskalgintza jatortasun etno-kulturalean oinarritua eta mundu-ikuskeraz bezala ulertua). Iparraldeko euskalgintzaren bidegile nagusiak, hiru belaunalditan banatuz: 1810 eta 1820 bitartean jaioak, 1840 eta 1850 artean jaioak eta 1860 eta 1870 artean jaioak, baina lehen belaunaldiari aitortzen dio XIX. mendearen bigarren erdiko euskalgintzaren gidaritzaren intelektuala.

Patri Urkizu: «Gratien Adema «Zaldubi»ren JEUS poemaz iruzkinak»

Gratien Ademaren lanen laburpena eginez hasi du Patri Urkizuk hitzaldia, eta zazpi bertsotan biltzen den *Jeus* izeneko poema aurkeztu du. Anton Abadiak antolatzen zituen literatura-lehiaketetara Zaldubik aurkeztu zituen lan ugarien berri eman du Urkizuk, eta 1871ko lehiaketara *Jeus* poema aurkeztu bazuen ere, ez zioten saria eman.

Poesia honetan, bertsoak egiteko modu tradizioaletik alden du Zaldubi. Poema honen gaia ez da gesta, erlijiozkoa, gerra, maitasuna, ez eta jendea ere, eta ez zen egin izan kantatzeko. Hitz-joko bat da gaia, *jeus* hitzaren inguruan etengabe egiten duena, sarritan deklinatuz, eta hitz horren esanahiaren alderdi baikorrak eta ezkorrak kontrajarrit. Beraz, originala izan zen poema hori, nahiz eta ez zuen jarraibiderik izan estilo horrek.

Xabier Altzibar: «Adema Zaldubiren (1828-1907) prosa idazlanak»

Zaldubik idatzitako lanen banaketarekin eman dio hasiera Altzibarrek hitzaldiari: Erliño edo debozio liburuak; mintzaldi eta artikuluko ideologikoak, tradizioak, euskaraz eta euskalduntasunaz dihardutenak; eliza besta, pilota eta bereziki erreboteko jokoak idatzi zituen kronikak, eta bestelakoak. Altzibarrek berak dioenez, Zaldubiren idazteko estiloak baino gehiago erabili zituen gaiez eta horien testuinguruak dihardu lanean.

Euskaldunen artean euskara erabiltzearen aldekoa izan arren, frantsesetik idatzi zituen idazlan batzuk. Esan daiteke prosa-idazlanetako gaiak bertsoetan ageri direnen paretsukoak direla. Mintzaldi eta artikuluko franko ideologikoak dira, egileak hor bere ideiak azaltzen edo garatzen baititu. Zaldubik bere ideien ondorio praktikokoak bilatzen zituen. Euskara gizartearen erabili behar zela predikatu zuen bere mintzaldi eta artikuluetan. Bere pentsamoldea labur eta biribil formulatu zuen koblakaria ez ezik, euskal bertso-neurkeraren teorikoa ere izan zen. Idazle oso landua izan zen, hitz neurtuz ez ezik lañoz ere. Lapurteraz idatzi zuen eta idaztanka bere-berea du. Euskal literaturak haren prosa-idazlanak aintzat hartu beharko dituela uste du hizlariak.

Jean Haritschelhar: «Zaldubi. Bere mendeko apez eta gizona»

Zaldubi, haren garaian kokatu du Jean Haritschelharrek bere hitzaldian. Oso nahasia izan zen XIX. mendea Frantziaren iraultzaren ondotik: Inperioa, hiru errege, II. Errepublikak, II. Inperioa eta III. Errepublika.

Apez gisa bere eginbidea bete zuen osoki Zaldubik, predikatuak eginez, elizako kantikak idatziz, haien artean lau bederen gaur egun ere kantatzen direnak. Haren ikuspegia da *euskaldun fededun* batasuna aldarrikatzen duena.

Herritar gisa, XIX. mendeak zuen ideologia berezian sartu zen, hots, paradisu galduarenean: «lehen dena zen eder, orain, aldiz, dena ilun eta nahasia».

Pilotan lehentasuna ematen zion erreboteari, pleka bigarren mailan utziz.

Errepublikaren kontra idatzi zituen olerki batzuk, frantses eskuindarrei segituz, bere ustez framazonek eta juduek agintzen baitzuten Frantzian.

Euskaltzalea zen, euskararen alde jokatu zuen eta *zazpiak bat* aldarrikatu zuen 1890eko hamarkadan. Hots, bere mendeko apez eta gizona izan zen.

Henri Duhau: *Gratien Adema «Zaldubi» saildu batzuen biziaz* liburuaren aurkezpena

Adema «Zaldubi»ren lanik gehienak argitaratuak izan ziren bera bizi zelarik, baina lan horiek guztiak ez daude gaur egun eskumenean, batzuk aspaldian agortuak dira. Bestetik, badira argitaratu gabeak ere, eta horiek argitaratzeari ekin zaio, *Saildu batzuen biziaz* deituriko liburuarekin. Liburu honekin, bestetik, «*Euskaltzainak*» izeneko bilduma berri bati hasiera ematen dio Euskaltzaindiak.

Henri Duhauk, liburua prestatzeko aurrekariak aipatu ditu, Elena Touyarou-Phagaburu andrearen eta Pierrette Dourisboure jaunaren partaidetza azpimarratuz. Argitaratu gabeko material asko dagoela adierazi du Duhauk, sei edo zazpi liburu egiteko adina.

Lehen liburuki honetan predikuak ageri dira, Adema «Zaldubi»k herrietako jaietan egin zituen hamar mintzaldi: *Jondoni Bixintxo*, *Jondoni Joanes Batista*, *Jondoni Petri*, *Jondoni Juliano*, *Andredena Maria*, *Jondoni Zipriano*, *Jondoni Martine*, *Que soy era Immaculada Counceptiou*, *Santa Luzia*, *Jondoni Eztebe*. Ademaren prosa ezagutarazteko parada ezin hobea eskainiko dute lan hauek.

Andres Urrutia: «Liburuaren aurkezpenean»

Zaldubiren klasikotasuna aipatzearekin batera, haren modernotasuna azpimarratu du Andes Urrutiak. Belaunaldi baten maisutasuna ageri da Zaldubirengan, sustraiak eta erroak sendo ezarri eta gibelera behatu gabe, aitzina doanaren lekukotasuna.

Orduko hizkuntza eta esamoldeak bete-betean datoz, hizlariaren esanetan, horien premian baitago gaurko euskara. Prosa-molde indartsuak osatu behar dira, euskara izan dadin, erlijioaren eramaile ez ezik, literatura, zientzia, lege, ekonomiari eta gainerako giza bizitzari dagokion ororen eramaile. Horretan lagungarri eta erakusgarri da Zaldubiren ekarria, horretan ere ohargarri gaurko euskaldunentzat.

Bukatzeko, *Euskaltzainak* izeneko bilduma aipatu du, liburu honekin hasiera eman zaiona hain zuzen, eta bilduma horretan Akademiaren historiaren barruan jokatibide esanguratsua eta pisuzkoa izan duten kideen obrak nahiz ikerketak argitaratzeko asmoa azaldu du, haiei buruzko azterketak eta hizkuntzaren historia alboratu gabe.

Andres Urrutia,
euskaltzainburua

Xabier Kintana,
idazkaria